

Sed hæc sententia hoc modo explicata singularis est, et prorsus intelligi non potest. Primo quidem, quia intentio voluntatis aliquid positivum, et liberum est, non per modum potentiae, sicut est ipsa voluntas, sed per modum actus. Ergo per intentionem aliquid vult libere voluntas, quod antea non volebat, et ideo vel meretur tanquam bene operans, vel demeretur tanquam peccans, non pure omittendo, sed aliquid committendo, seu agendo, ergo impossibile est intelligere talem intentionem sine omni entitate, vel modo reali positivo addito voluntati, et distincto ab illa. Probatur consequentia, tum quia per illam intentionem aliter se habet voluntas, quam prius, realiter, ac positiva, tum etiam quia non est alia ratio, ob quam alii affectus actuales voluntatis aliquid necessario addant voluntati distinctum ab illa, nisi quia per illos vult aliquid, quod antea non volebat, tum præterea quia alias voluntas creata per seipsam, et sine mutatione physica sui inciperet velle, intendendo hoc, vel illud, quod incredibile est. Nam de sola voluntate divina propter infinitam ejus credimus, per æternum, et necessarium actum velle libere hoc, vel illud sine additione reali, et in ipsamet hoc non admitteremus, nisi ab æterno omnia, quæ vult, immutabiliter vellet, vel, quod perinde est, si in tempore posset incipere aliquid velle: cum ergo voluntas creata de novo incipiat aliquid intendere, quod est velle, impossibile est, quod in faciat sine reali mutatione sua, ergo necesse est intentionem esse aliquid reale distinctum ab ipsa, erit ergo cognoscibilis ab Angelo, si quidquid reale de novo in voluntate est, ab Angelo est cognoscibile. Tum denique, quia intentio non potest esse tantum respectus rationis sine fundamento reali, quia talis respectus non potest esse nisi voluntarie excogitatus, ut per se patet: hoc autem fundamentum non est sola potentia voluntatis: nam potest esse ipsa potentia cum cogitatione talis objecti, et aliis requisitis, et talem intentionem non habere, ergo est aliquid aliud reale additum voluntati, et consequenter, vel non est respectus, sed absolutum, vel si est respectus, erit realis, transcendentalis saltem, et non tantum rationis. Ac subinde non erit ex eo capite magis occulta, quam cæteri actus voluntatis.

8. *Improbatur deinde Henricus quoad actum voluntatis propter finem intrinsecum.*— Tandem impugnatur illa sententia, quia duplex cogitari potest intentio voluntatis, una est intrinsece inclusa in actu, quatenus in objec-

tum, propter intrinsecum ejus motivum tendit: alia est quia intenditur aliquid propter rationem illi extrinsecam, ut eleemosyna propter vanam gloriam, vel propter satisfactionem pro peccatis. Quando intentio est prioris modi, impossibile est videre intuitive realem actum, seu affectum voluntatis et non videre, qua intentione fiat: quia si ego sum affectus ad scientiam propter honestatem ejus, ille actus affectionis habet specialem modum realem intrinsecum, et (ut est probabilius) essentialem ex tali objecto, et motivo intrinseco, ergo si Angelus videt intuitive, et quidditative talem affectum, necessario videt qua intentione fiat, quia in eo actu intendere nihil est aliud, quam velle propter talem honestatem propriam talis objecti, ergo non potest esse magis occulta intentio, quam affectio in tali actu. Idem est de actu amoris, vel odii propter malitiam in objecto inventam. Quod si distinguamus in his absolutam voluntatem, quam vocant simplicem, quamque D. Thomas ponit ut distinctam ab intentione et priorem illa, ab una ad alteram efficax sumitur argumentum. Quia non potest Angelus videre intuitive talem voluntatem, vel amorem alicujus, quin videat motivum amandi, cum quo habet intrinsecam connexionem, ergo etiamsi ultra illum actum voluntas habeat intentionem consequendi tale bonum, eodem modo cognoscetur ipsa intentio, tam quoad substantiam actus (propter generalem rationem Henrici, quæ si efficax est, de omnibus procedit) quam quoad esse intentionis, quia est essentialis tali actui, et cognoscitur quidditative. Unde etiam necesse est, ut quoad formale motivum, et rationem finis cognoscatur, quia inde specificam rationem essentialem, seu entitativam accipit, ut ex 1, 2, suppono. Quæ ratio æque procedit de omni ratione reali, quæ sit modus intrinsecus actus, quia si Angelus videt actum intuitive, profecto videt omnem realem modum in eo existentem: neque major repugnantia in uno, quam in alio cogitari potest, ut contra præcedentem opinionem dicebamus.

9. *Item quoad actum propter finem extrinsecum.*—Atque idem discursus applicari potest ad intentionem finis extrinseci, quia si actus ipsi quoad substantiam cognosci possunt, etiam quoad hanc relationem cognoscuntur, quod est cognoscere de actu, qua intentione fiat. Probatur ergo assumptum, quia actus voluntatis non refertur ad finem extrinsecum, nisi per imperium alterius actus, quo finis ille intenditur, et in cujus virtute alter actus eli-

citur, seu fit, sed Angelus videns actum imperatum, videre etiam potest imperantem, quia ita est res distincta actu existens in voluntate, sicut actus imperatus, et in utroque procedit æqualiter Henrici fundamentum: videndo autem utrumque actum, videt qua intentione uterque fiat, quia de ipso actu intentionis id videt ex vi objecti ejus, quia illum quidditative cognoscit, ut in proxime præcedenti puncto probatum est: videndo autem actum electionis, seu imperatum, etiam videt et efficaciam imperantis, et emanationem imperati, quia utrumque perfecte cognoscit, seu comprehendit, ergo necessario etiam videt, propter quem finem actus imperatus fiat. Denique relatio talis actus interni voluntatis in finem extrinsecum necessario addit aliquid reale ipsi voluntati in aliquo actu ejus, quia illa relatio non fit, nisi volendo, nec velle fit sine actu: ergo si alii actus videntur ab Angelo, etiam iste videtur, ut jam probatum est, ergo videtur relatio ad finem extrinsecum, quæ per illum fit. Nec refert, quod relatio sit actualis, vel virtualis tantum, quia prior fit per actum præsentem, de quo ratio facta procedit, posterior fit in veritate actus præteriti, qui etiam videri potuit, et memoria retineri, et virtus ejus præsens, quatenus aliquid physicum, seu reale est, poterit etiam videri.

10. *Quinta opinio asserens actus voluntatis necessarios, non autem liberos cognosci ab Angelo.*— Quinta opinio esse potest, aliquos actus elicitos voluntatis non posse cognosci ab Angelo, aliquos vero illi esse notos. Duplices enim sunt actus a voluntate elicitos, quidam liberi, alii naturales, quia nimirum necessario fiunt: hos ergo posteriores dicit hæc opinio, non esse improportionatos cognitioni angelicæ, sed tantum priores. Et ratio discriminis reddi potest, quia posteriores actus non procedunt a voluntate, ut voluntas est, sed ut quædam natura est, ut D. Thomas loqui solet, et ideo non transcendunt ordinem aliorum effectuum naturalium: sicut ergo Angelus alias res naturales cognoscit, ita et illos actus. Secus vero est de actibus liberis, quia ad superiorem quemdam ordinem pertinent, ut post caput sequens explicabimus. Potestque hæc sententia tribui D. Thomæ, quia ubicumque docet, non posse Angelum cognoscere actus cordis, seu a voluntate elicitos, ex libertate ejus rationem reddit. Sic enim dicto art. 4, dicit, actiones internorum habituum non cognosci ab Angelo, quia unusquisque utitur habitibus, cum vult, ut in dicto, cap. 154, 3 contr.

Gent., et aliis locis citatis semper hoc ad voluntatis libertatem reducit, ut videbimus. Unde etiam Thomistæ in hanc sententiam inclinant.

11. *Non est probabilis opinio quoad actus necessarios ex inadvertentia.*— Verumtamen ut hæc opinio probabilis sit, distinguere oportet de actibus, qui sine libertate fiunt: nam quidam sunt, qui per se et ab intrinseco habent fieri quasi per naturalem emanationem, ut est amor in Patria, supposita visione et intra naturæ ordinem aliqui censent, Angelum hoc modo amare seipsum necessitate naturali et fortasse etiam Deum ut auctorem naturæ, saltem amore concupiscentiæ propriæ. Alii actus sunt, qui per se habent fieri libere, per accidens vero contingit naturaliter fieri ex defectu animadvertentiæ intellectus, ut sunt motus primo primi in nobis. De his posterioribus non est vera, nec probabilis dicta opinio. Primo quia in his actibus magis considerandum est quod est per se, quam quod est per accidens: sed isti actus per se et natura sua petunt libere fieri, ergo sequuntur proprietatem actuum liberorum, ut propterea sint extra objectum naturale rerum ab Angelo scibulum. Secundo quia idem actus a voluntate elicitus omnino immutatus in se manens et prius non libere factus, potest incipere esse liber, addita solum in intellectu majori advertentia, ergo si antea esset notus, etiam postea cognosceretur per idem principium, per quod antea cognoscebatur. Dices, cognosci quidem etiam postea quoad totam entitatem suam, non tamen cognosci, an liber sit. Sed contra, quia si actus ipse voluntatis in se cognoscitur, multo magis cognoscetur advertentia intellectus major, vel minor, quæ illum antecedit: cognita autem advertentia cognoscetur, an ille actus liber sit, necne, ergo si tales actus cognosci possent, quando non sunt liberi, etiam libere facti cognoscerentur. Denique ut isti actus sint occulti, quando fiunt hoc, vel illo modo, oportet, ut substantia eorum occulta sit et quod desit principium necessarium ad intuendos illos, prout in re sunt facti, ut capite post sequenti declarabimus, ergo utcumque fiant, semper sunt occulti.

12. *Evasio.*— *Responsio.*— Dices: esto non cognoscat Angelus, vel dæmon hos actus voluntatis in seipsis per proprias eorum species, videbit saltem in motu phantasiæ, et appetitus sentientis, quia ex isto naturaliter sequitur motus internus voluntatis: et dæmon optime novit, non esse in potestate nostra,

quin visis tangamur, ergo cognoscat motum voluntatis ex motu appetitus resultantem. Respondeo imprimis, concedendo totum, quia hoc non est contra dicta, quia illud non est videre actum voluntatis, sed per conjecturam illum cognoscere, quæ conjectura interdum potest esse tanta, ut certitudinem inducat: nam actio externa aliquando evidenter ostendit voluntatem internam. Adde vero, etiam ex motu appetitus non sequi necessario motum primum in voluntate, nisi supposita in intellectu advertentia talis objecti cum tali, et tanta inconsideratione, quia voluntas non movetur ab appetitu, nisi mediante intellectu, nec necessatur, nisi propter inconsiderationem, et inadvertentiam rationis: dæmon autem non videt actus intellectus in seipsis, ut postea dicam, et ideo licet videat motum appetitus, non videt evidenter inde resultare motum conformem in voluntate, quia non videt, an intellectus statim advertat sufficienter, ut voluntas possit suum motum cohibere. Nec ex solis phantasmatibus potest certo cognoscere, quid ratio advertat, quia ex eisdem phantasmatibus ratio nostra in diversa tendit cogitando, ut recte dixit D. Thomas, quæst. 8, de Veritat., art. 13, ad 4. Et ideo licet de istis motibus possit dæmon magnam conjecturam facere, non tamen absolutam evidentiam etiam ex causis, vel effectibus comparare.

13. *Improbabilis consequenter est de actibus voluntatis hujus vite.* — *Quid de amore sui in Angelis, et anima separata.* — Quapropter cum in nobis in hac vita nulli sint actus voluntatis simpliciter, et per se necessarii quoad exercitium, nulla etiam distinctione opus est, sed simpliciter est asserendum, omnes actus voluntatis nostræ esse Angelis occultos. De voluntate vero Angeli in sua tantum natura spectata, controversia est, an habeat aliquem actum per se necessarium quoad exercitium: nam aliqui existimant, se, et Deum necessario diligere, ita ut quantacumque considerationem intellectus habeant, non possint talem actum suspendere: qui forte idem dicent de anima separata. Et in hac opinione non censeo inconveniens admittere, talem actum esse notum omnibus, propter rationem supra factum. Fortasse tamen oppositum est probabilius, scilicet, actus illos non esse per se necessarios quoad exercitium, et ideo eandem universalem assertio etiam in Angelis, et anima separata locum habet, quia etiam illi nullum habent actum voluntatis per se necessarium, neque etiam motus indeliberatos habent.

CAPUT XXIII.

QUE SIT PROPRIA RATIO, OB QUAM ANGELI ALIENÆ VOLUNTATIS ACTUS NATURALITER COGNOSCERE NON POSSUNT.

1. *Difficultas aperitur in opinione negante species in Angelis.* — *Libertas non addit actui realem modum, sed denominationem extrinsecam.* — In hoc puncto valde laborant theologi, quia revera difficile est. Et aperitur difficultas. Primo, ac præcipue juxta opinionem asserentem, Angelum cognoscere omnia objecta naturalia, seu proportionata suo lumini naturali sine speciebus, solo suo lumine intellectuali a natura dato. Quia intellectus angelicus potens est ad cognoscendos perfecte, et intuitive hos actus voluntatum, et e contrario illi actus sunt objecta intelligibilia in actu, quia spiritualia, et non improporcionata angelico intellectui per excessum, ergo poterit illos cognoscere naturaliter, si voluerit. Consequentia videtur evidens quasi ex identitate terminorum, quia idem est habere potentiam naturalem, et naturaliter posse. Antecedens vero quoad utramque partem probatur, primo quia ille actus non habet tantam perfectionem in genere entis, ut ratione illius excedat virtutem intellectivam Angeli: nam perfectior est ipsa voluntas, et tamen cognoscitur a quocumque Angelo: nec modus, quo fit, libere ad illam improporcionem sufficit. Tum quia fieri libere non addit actui intrinsicum realem modum, sed tantum denominationem a potentia agente cum intrinseca potestate non agendi: unde cum Angelus cognoscat voluntatem alterius, utramque partem potestatis, agendi utique et non agendi, in illa videt, et ideo si actus ratione suæ entitatis non est improporcionatus, neque propter modum illum erit, quia viso actu, et potentia, videbitur denominatio, quæ inde resultat. Tum etiam quia licet actus libere fiat, postquam factus est, jam est determinatus ad unum, et necessarius illa necessitate, qua id, quod est, necesse est esse, ergo licet ille modus effectiois faciat illum actum improporcionatum objectum, ut naturaliter possit cognosci ut futurum, non tamen ut præsens, et jam existens. Tum denique quia actus imperati a libera voluntate etiam fiunt libere, et ideo ut futuri non possunt præsciri, nihilominus tamen jam facti videntur ab Angelo, et sunt objecta proportionata, ergo eadem ratione in actibus elicitis jam factis ex sola liber-

tate non oritur improporcionatio, ac proinde ex parte sua visibiles sunt, eo ipso, quod facti sunt: ex parte vero Angeli non deest potestas, quia ultra lumen naturale nullum aliud principium agendi est illi necessarium, juxta hanc sententiam: ergo habet in se, et de se potestatem naturalem. Secundo probatur idem antecedens, quia Angelus de facto videt affectus alterius, si ille consentiat, ergo habet in se virtutem sufficientem ad cognoscendos illos, quia consensus alterius non dat illi virtutem, nec auget ejus lumen intellectuale, et ipse non indiget alio principio, nec alia virtute.

2. *Ostenditur eadem difficultas in opinione concedente species acquisitas.* — Secundo aperitur eadem difficultas juxta opinionem eorum, qui dicunt, Angelum intelligere per species a rebus acceptas: nam possunt Angeli sumere species ab omnibus aliis rebus creatis ordinis naturalis, et actu existentibus, ergo etiam ab istis actibus. Antecedens supponitur in hac sententia, quia Angeli possunt omnia alia cognoscere naturaliter, et hic est modus cognoscendi naturalis illorum. Consequentia vero probatur contra eandem sententiam, primo quia isti actus sunt intelligibiles actu, ergo si Angelus potest accipere species a rebus materialibus, et ab actionibus nostræ phantasie, et appetitus sentientis, cum hæc omnia tantum sint in potentia intelligibilia, poterunt melius eas ab his actibus accipere. Et e contrario isti actus comparati ad substantiam, et potentiam angelicam, sunt objecta inferiora, et (ut ita dicam) minus intelligibilia, ergo si potest Angelus accipere species ab inferioribus, et superioribus objectis, poterit etiam ab his mediis actu existentibus. Secundo quia quando alter Angelus consentit, alius accipit speciem a suo actu, ut illum cognoscat: jam enim illum cognoscere potest, et consequenter per speciem ab illo accipiendam, juxta hanc sententiam, ergo eandem speciem accipere poterit sine consensu alterius. Probatur consequentia, quia Angelus accipit species a rebus per virtutem sui intellectus agentis juxta prædictam sententiam, sed virtus intellectus agentis unius Angeli non minuitur, vel augetur per consensum, vel dissensum alterius, ergo ex se potens est ad speciem accipiendam, altero etiam non consentiente. Quod si quispiam dicat, Angelum non accipere speciem a re aliqua sine cooperatione ipsius objecti, adhuc instatur, quia efficientiam hanc habere poterit actus unius Angeli in intellectum alterius multo melius, quam materiale objectum: ergo ha-

bebit illam. Nec dici potest, quod in ea pen-deat a voluntate Angeli, cujus est actus, quia ille actus aget per modum objecti intelligibilis, ergo naturaliter agit, ergo independenter a voluntate Angeli, in quo est. Confirmatur a simili: nam supra dicebamus, Angelum cognoscere, rem præteritam fuisse per speciem relictam ex cognitione ejusdem rei presentis: nam illa species naturaliter manat ex tali actu, nec potest impediri per voluntatem Angeli cognoscentis, ergo similiter si actus voluntatis unius Angeli efficit speciem in alio Angelo, naturaliter illam efficiet, et consequenter per illam poterit unus Angelus cognoscere actum voluntatis alterius sine alia manifestatione, quia ipse actus se naturaliter prodit.

3. *Declaratur difficultas in opinione concedente Angelis species inditas.* — *Potentia capax actus secundi est etiam capax actus primi.* — *Futuratio nihil ponit in objecto.* — Tertio declaratur difficultas in opinione, quod Angeli cognoscunt per species inditas, quas habent a principio suæ creationis ad cognoscenda omnia, quæ discursu temporis cognitari sunt. Quia unus Angelus ex se et natura sua capax est specierum actuum cujuslibet liberæ voluntatis creatæ, ergo recipit illas inditas a principio, ergo per illas poterit cognoscere hos actus statim, ac fiunt, sine dependentia a consensu ejus, cujus est actus. Primum antecedens patet, quia Angelus est capax naturaliter cognitionis talium actuum, quia tandem aliquo modo illos cognoscit sine supernaturali lumine, sed solo naturali, ergo etiam est naturaliter capax specierum talium actuum. Probatur consequentia, tum quia potentia capax actus secundi, est etiam capax actus primi, tum etiam quia tantum se extendit ex parte objectorum potentia naturalis intellectus receptiva specierum, quantum se extendit potentia naturalis activa intellectionum, quia utraque est objecti proportionati et connaturalis, et ideo utraque inter se servant proportionem, alias non essent bene institutæ, cum potentia naturalis activa intellectus non possit actionem elicere, nisi prius, quatenus passiva est, in actum primum reducat. Prima vero consequentia principalis rationis videtur supponi ab ista sententia, juxta quam argumentamur. Quia Angeli ex natura sua postulant, ut sint semper in actu primo constituti ad omnes actus secundos, quos virtute naturali elicere possunt, ut hæc sententia supponit, sed Angeli discursu temporis eliciunt actus secundos, quibus hos actus cognoscant, ergo a principio fuerint con-